

Cybergeweld tegen vrouwen



Inhoud

Inleiding	3
Definitie van online geweld.....	3
Manifestaties van online geweld	3
Motieven van cyberseksisme en online geweld op vrouwen.....	5
Plegers van online geweld op vrouwen	9
Impact van digitaal geweld.....	10
Aanbeveling voor het Belgische EU-voorzitterschap	12



Inleiding

Meer dan een kwarteeuw na de Vierde Wereldvrouwenconferentie (Peking 1995) staan we wereldwijd voor nieuwe uitdagingen voor de rechten van vrouwen. Digitale ontwikkelingen in de samenleving en de economie bieden nieuwe kansen. Er is echter een keerzijde. Seksisme en misogynie hebben een nieuwe uitlaatklep gevonden in de virtuele wereld, waar tegenstanders van vrouwenrechten en gendergelijkheid elkaar vinden in haatspraak en online geweld tegen vrouwen.

Het internet, de 'sociale' media en nieuwe ICT-ontwikkelingen zoals artificiële intelligentie (AI) en hebben bijkomende vormen van gendergebonden ongelijkheid, intimidatie en geweld en van controle van het gedrag van vrouwen en meisjes gecreëerd, die hen hinderen in hun streven naar het genot van al hun mensenrechten.

We starten met een definitie van online geweld en gaan vervolgens in op manifestaties en motieven van online geweld. We schetsen een beeld van de daders en van de impact van dit geweld om te besluiten met een aanbeveling voor het Belgische voorzitterschap van de Europese Unie om online geweld tegen vrouwen aan banden te leggen.

Definitie van online geweld

Voor de omschrijving van wat onder online geweld moet worden verstaan, baseren we ons op de definiëring van Dubravka Šimonović, de VN speciale rapporteur voor geweld op vrouwen, de oorzaken en gevolgen ervan.

Zij verwijst naar de [Verklaring over de uitbanning van geweld tegen vrouwen](#)¹ waarin gesteld wordt dat gendergerelateerd geweld een vorm van discriminatie is onder artikel 1 van het [Verdrag tot uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen](#) (1979) en dat onder gendergerelateerd geweld moet worden verstaan: elke vorm van geweld tegen vrouwen omdat ze vrouw zijn of dat vrouwen disproportioneel treft.

Het kan gaan om daden die vrouwen fysieke, psychische of seksuele schade berokkenen, inclusief bedreigen met dergelijke daden, dwang en andere vormen van vrijheidsbeneming, ongeacht of deze zich voordoen in het openbare of privéleven. Gendergerelateerd geweld is elke vorm van discriminatie die de gelijke rechten en vrijheden van vrouwen ernstig belemmert.

Op grond hiervan definieert Šimonović online geweld als:

“Elke daad van gendergerelateerd geweld tegen een vrouw die geheel of gedeeltelijk wordt gepleegd, ondersteund of verergerd door het gebruik van ICT, zoals mobiele telefoons en smartphones, internet, sociale media-platforms of e-mail, omdat ze een vrouw is of dat vrouwen onevenredig treft”.²

Manifestaties van online geweld

Online geweld tegen vrouwen³ is een cross cultureel en wereldwijd fenomeen. Dit hoeft niet te verwonderen. Het gebruik van ICT ligt in het verlengde van de offline werkelijkheid. Uit onderzoek blijkt dat online geweld vrouwen disproportioneel treft en dat alle vrouwen, ongeacht specifieke

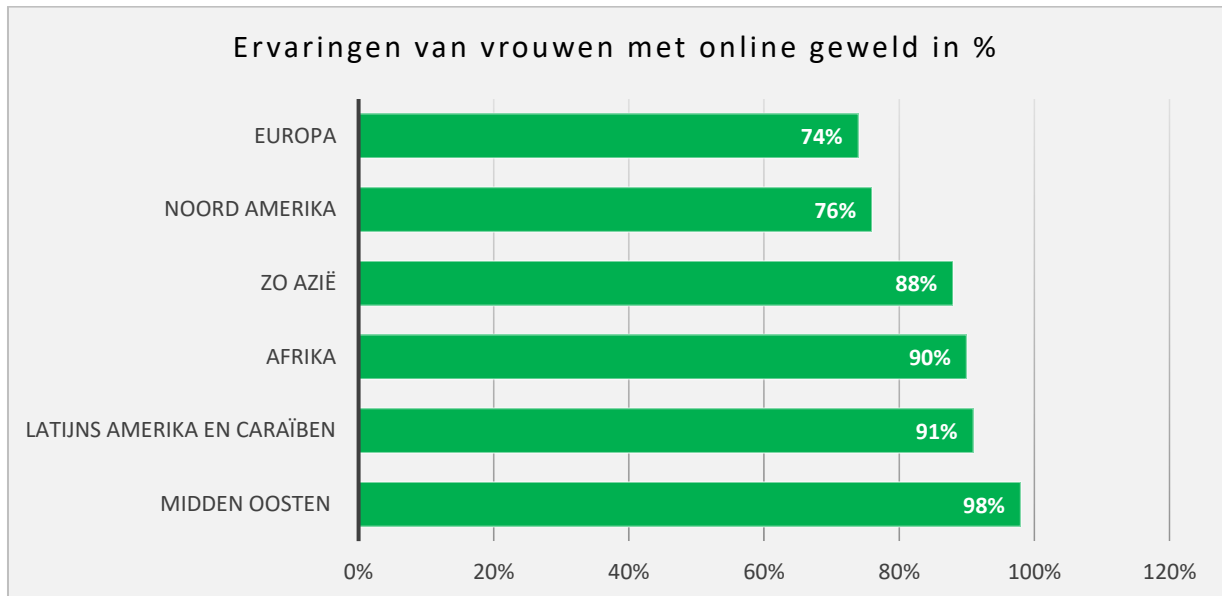
¹ Toezichthoudend comité bij het [Vrouwenrechtenverdrag, Algemene Aanbeveling 19](#).

² Dubravka Šimonović, [Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes, and consequences on online violence against women and girls from a human rights perspective](#), A/HRC/38/47, United Nations, 2018.

³ Het woord vrouwen wordt gebruikt als koepelbegrip voor alle mogelijke subcategorieën van vrouwen in al hun diversiteit, met inbegrip van de intersectionele factor leeftijd (meisjes), met uitzondering van die passages in de verwijzing naar leeftijd noodzakelijk is, zoals in de bespreking van het onderzoek van Plan International.



profielkenmerken of het land waar ze wonen, eraan blootgesteld kunnen worden. De frequentie van online geweld ligt alarmerend hoog. Globaal heeft 85% van alle vrouwen ermee te maken gehad.⁴



The Economist Intelligence Unit, [Measuring the prevalence of online violence against women](#) (2021)

Online geweld is niet beperkt tot bepaalde 'categorieën' van vrouwen of tot specifieke landen. Hoewel er verschillen zijn. In landen met geïnstitutionaliseerde en traditionele genderongelijkheid en met meer rigide patriarchale ideologieën is er meer online geweld tegen vrouwen.⁵ Tegelijk zijn intersectionele factoren zoals leeftijd, kleur, validiteit, klasse, inkomen, cultuur, religie, seksuele voorkeur, genderidentiteit, genderexpressie en/of behoren tot een bepaalde sociale groep een bijkomende uitlokkende factor voor de daders.⁶

Dit blijkt bijvoorbeeld uit [Troll Patrol](#),⁷ een onderzoek van Amnesty International UK naar de tweets die 778 vrouwelijke politici en journalisten uit het VK en de USA in 2017 ontvingen. De vrouwen kregen zowat elke 30 seconden een beledigende of problematische tweet met seksuele/fysieke bedreigingen, misogynie uitspraken en/of racistische beledigingen. Gekleurde vrouwen (zwart, Aziatisch, Latina's, gemengde afkomst) werden meer gevisieerd dan blanke vrouwen (34% meer kans). Zwarte vrouwen hadden zelfs 84% meer kans dan witte vrouwen om vermeld te worden in beledigende of problematische tweets. 1 op 10 twitterberichten die ze ontvingen was beledigend of problematisch. Voor witte vrouwen was dit 1 op 15.

Cybergeweld komt voor in vele vormen. Deze zijn niet altijd nieuw, maar online geweld neemt vrouwen op een andere manier in het vizier. Dit hangt samen met factoren die online geweld faciliteren en versterken zoals: de snelle, gemakkelijke en wijde verspreiding van berichten, de mogelijkheid om anonieme en vervalste profielen te gebruiken en de niet-plaatsgebondenheid en 'afstand' van het misbruik/geweld, zonder fysiek contact met het slachtoffer en met soms een juridisch grensoverschrijdend karakter. Stuk voor stuk eigenschappen waardoor de benadeling van

⁴ Rajat Khosla and Sagri Singh, [Gender equality and bodily autonomy in a 'datafied' world](#), 2023, UN University.

⁵ The Economist Intelligence Unit, [Measuring the prevalence of online violence against women](#), 2021. Vaststelling op basis van een Grootschalige enquête gespreid over 51 landen, op gegevens van nationale ramingen, een uitgebreide literatuurstudie en interviews met diverse experts.

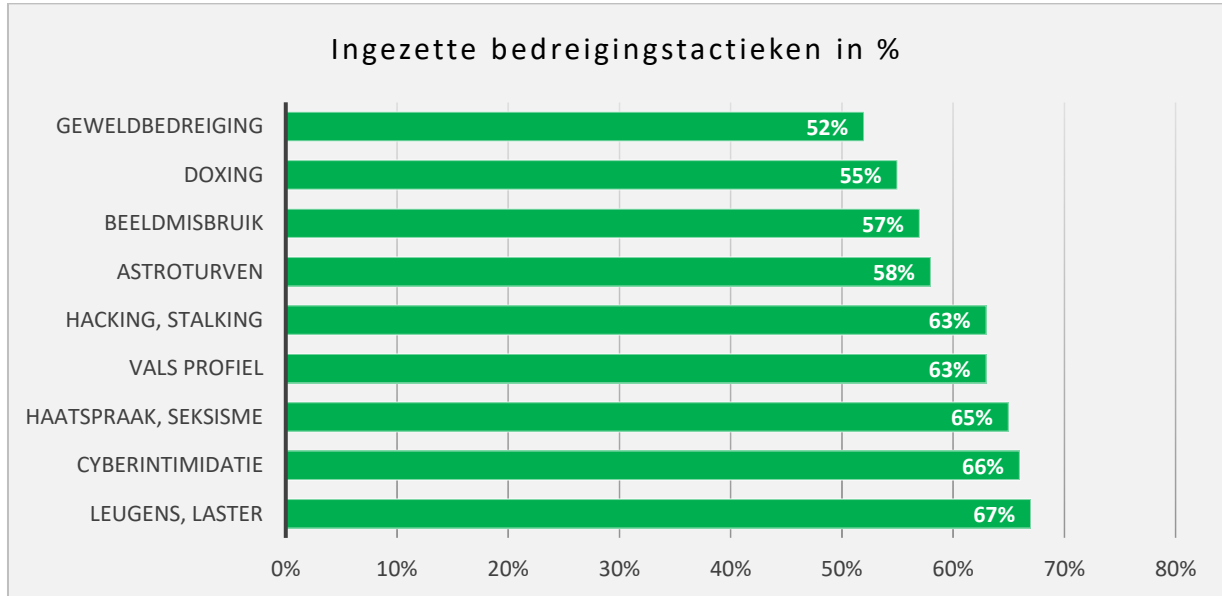
⁶ Dubravka Šimonović, [Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes, and consequences on online violence against women and girls from a human rights perspective](#), 2018. The Economist Intelligence Unit, [Measuring the prevalence of online violence against women](#), 2021.

⁷ Amnesty International UK, [press release 18 December 2018](#); study [Troll Patrol findings](#), 2018.



het slachtoffer potentieel versterkt wordt en de dader(s) buiten beeld kunnen blijven en ontsnappen aan elke vorm van aansprakelijkheid voor hun daden.⁸

Het opzet van de daders kan verschillen, maar de methoden die ze gebruiken vertonen veel gelijkenissen. Doorgaans worden de volgende strategieën ingezet: beschamen, vernederen, angst aanjagen, bedreigen, afpersen, aanvallen of kwaadaardig gedrag uitlokken, seksualiseren, trachten te dwingen. Hiertoe worden bedreigingstactieken gebruikt zoals: leugens en laster, intimidatie (angst aanjagen, vernederen, bedreigen), haatspraak, seksistische uitlatingen, creatie van een vals profiel (slachtoffer en dader), staking, hacking, locatie-tracking, astroturven,⁹ brigading,¹⁰ misbruik van beeldmateriaal, sexting, sextortion, doxing,¹¹ trolling,¹² dreigen en/of oproepen tot fysiek geweld, m.i.v. seksueel geweld,



The Economist, [Measuring the prevalence of online violence against women](#) (2021)

Motieven van cyberseksisme en online geweld op vrouwen

De motieven voor cybergeweld tegen vrouwen lopen grotendeels gelijk met motieven in de offline wereld. Het geweld wordt enerzijds ingegeven door persoonlijke drijfveren van de dader, maar daarnaast spelen collectieve drijfveren zoals seksisme, racisme, patriarchale opvattingen, godsdienstige vooroordelen en homo- en transfobie een grote rol bij online geweld.

Vaak komen bij cybergeweld tegen vrouwen meerdere factoren van haat, afwijzing en weerstand samen. Intersectionele factoren zoals leeftijd, kleur, validiteit, klasse, inkomen, cultuur, religie, seksuele voorkeur, genderidentiteit, genderexpressie en/of behoren tot een bepaalde sociale groep zijn daarbij vaak een extra trigger voor het geweld. Alle vormen van online gendergebonden geweld worden evenwel gebruikt om vrouwen aan te vallen en om patriarchale normen, rollen, structuren en een ongelijke machtsverhouding in stand te houden en/of om deze te versterken, stelt Dubravka Šimonović in haar rapport over oorzaken en gevolgen van online geweld tegen vrouwen.

Gedrag van vrouwen en meisjes controleren en hen in het gareel houden is een belangrijk motief van online seksisme en misogynie. Vrouwen die op de voorgrond treden, publiek standpunten

⁸ Dubravka Šimonović, [Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes, and consequences on online violence against women and girls from a human rights perspective](#) (2018).

⁹ Astroturven: gecoördineerde inspanning om schadelijke informatie over een vrouw op diverse platformen te delen.

¹⁰ Gezamenlijke actie om een uitslag, stemming te beïnvloeden om zo een lage dan wel hoge score te bekomen.

¹¹ Doxing: posten van persoonlijke informatie (adressen, telefoon, ...) met de bedoeling geweld uit te lokken.

¹² Trolling: posten van berichten, foto's of video's en de creatie van hashtags met als doel te ergeren, bestoken, te provoceren of geweld uit te lokken.



innemen en/of actie voeren zoals verdedigers van mensenrechten, milieuactivisten, bloggers, journalisten en politici worden dan ook extra geïsoleerd. Dit blijkt bijvoorbeeld duidelijk als de bedreigingen en beledigingen volgen op uitspraken over gendergelijkheid en feminisme of indien vrouwenrechtenactivisten doelwit zijn van online geweld omwille van hun werkzaamheden.^{13 14}

De onderzoeken van UNESCO naar online geweld tegen vrouwen in de journalistiek¹⁵ en van de Interparlementaire Unie (IPU) en Afrikaanse Parlementaire Unie (APU) naar online geweld tegen vrouwelijke parlementsleden¹⁶ maken dit heel duidelijk.

Onderzoek van UNESCO

Uit het [UNESCO onderzoek](#) naar online geweld tegen vrouwelijke journalisten blijkt dat 73 % van hen met online geweld geconfronteerd werden, waaronder bedreigingen met fysiek geweld (25%) en met seksueel geweld (18%). Eén op vijf werd ook in de offline wereld aangevallen of misbruikt. In 57% van de gevallen was de aanvaller een anonieme bron of onbekende persoon. 41% van de vrouwen bracht het geweld in verband met georkestreerde leugencampagnes.

Dit is bovendien slechts het topje van de ijsberg. De meeste vrouwen rapporteren dit geweld niet: slechts in 25% van de gevallen werd dit gemeld aan de werkgevers, die daar bovendien zelden adequaat op reageerden. In 10% van de gevallen was er geen enkele reactie; in 9% kregen de vrouwen de raad 'kweek een dikker vel' of 'verman je/wordt wat harder' en in 2% werd hen gevraagd wat ze gedaan hadden om die aanval uit te lokken.

Onderzoek Interparlementaire en Afrikaanse Parlementaire Unie

Uit het [IPU/APU onderzoek](#) bleek dat 46% van de vrouwelijke parlementsleden in Afrika en 58% van de vrouwelijke parlementsleden in Europa doelwit waren van seksistische online aanvallen: beledigingen, smaad, haatspraak, reputatiebeschadiging, fysieke bedreigingen en seksuele verdraaiingen.¹⁷ In 52% van de gevallen waren de aanvallers onbekenden: burgers, militante groepen, terreurgroepen en bovenal anonieme personen. Het gaat hierbij zowel om individuele aanvallen als om georkestreerde aanvallen (pile-ons) waarbij de vrouwen in het vizier genomen worden door gecoördineerde golven van verschillende vormen van online misbruik. Dit alles met als doel hen het zwijgen op te leggen en hun macht en invloed onderuit te halen.¹⁸ Uit de bevraging blijkt eveneens dat vrouwen dit online geweld nauwelijks rapporteren.

Leeftijd is eveneens een belangrijke factor voor de ervaringen van vrouwen met cybergeweld, zoals blijkt uit het [onderzoek](#) van The Economist: 45% van de vrouwen jonger dan 40 jaar hebben persoonlijk online geweld ervaren. Voor vrouwen boven de 40 is dit 31%¹⁹ en de bevraging van Plan International van 14.000 jonge vrouwen tussen de 15 en 25 jaar over hun ervaringen met online geweld.²⁰

¹³ Dubravka Šimonović, [Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes, and consequences on online violence against women and girls from a human rights perspective](#) (2018).

¹⁴ Report of the UN Secretary General, [Intensification of efforts to eliminate all forms of violence against women and girls \(A/77/302\)](#), 2022.

¹⁵ Julie Posetti, Nermine Aboulez, Kalina Bontcheva, Jackie Harrison, and Silvio Waisbord, [Online violence against women journalists: a global snapshot of incidence and impacts](#), UNESCO, 2020

¹⁶ Inter-Parliamentary Union (IPU) and African Parliamentary Union (APU), [Sexism, Harassment and Violence against Women in Parliaments in Africa](#), 2021.

¹⁷ Dat de Europese parlementsleden meer aangevallen werden dan Afrikaanse heeft volgens de onderzoekers o.m. te maken met het feit dat zij meer digitaal actief zijn, waardoor ze meer blootgesteld worden aan geweld.

¹⁸ European Agency for Human Rights (FRA), [Challenges to women's human rights in the EU Gender discrimination, sexist hate speech and gender-based violence against women and girls](#), 2017.

¹⁹ The Economist Intelligence Unit, [Measuring the prevalence of online violence against women](#) (2021): 45% van de generaties Y en Z heeft persoonlijke ervaring met online geweld tegenover 31% van de generatie Y en de babyboomers.

²⁰ Plan International, [Free to be online? A report on girls' and young women's experiences of online harassment](#) (2020). De enquête werd in diverse landen uit het 'Noorden' en het 'Zuiden' gevoerd.



Onderzoek van Plan International

De intersectionele genderdimensie van cybergeweld, waaronder leeftijd, komt ook duidelijk naar voren uit de [enquête van Plan International](#). 58% van de jonge vrouwen had online geweld ervaren en 85% had met meerdere vormen van cybergeweld af te rekenen. 59% kreeg te maken met grove en beledigende taal en 52% met online intimidatie zoals bedreigingen, seksuele pesterij en zonder toestemming delen van private beelden. Bedreigingen met fysiek of seksueel geweld kwam voor in 47% van de gevallen en lichaamsvernedering in 39% van de gevallen. 29% van de berichten betroffen racistische commentaren en 26% anti-lgbtq commentaren.

De helft van de jonge vrouwen zegt ook dat ze meer last hebben van online geweld dan van pesterijen op straat. De ervaringen van de jonge vrouwen zijn geïndividualiseerd maar er is een rode draad, stellen de onderzoekers. Van meisjes wordt een bepaald soort stil, bescheiden gedrag verwacht (thuis, in het openbaar en online). Dergelijke genderstereotypingen faciliteren en justifiëren online geweld in de ogen van de daders, die oordelen dat de vrouw de normen voor aanvaardbaar gedrag overtreedt.

Patriarchale machtsverhoudingen en ideologieën en daarmee samenhangende beperkende genderstereotypen hebben een grote rol in het cybergeweld op vrouwen, stelt ook Dubravka Simonović vast.²¹ Het is één van de verklaringen voor dit gendergebonden geweld én een sleutelement in het voorkomen en bestrijden van cyberseksisme en cybermisogynie, naast wijzigingen in de ontwikkeling en in onderliggende waarden van digitale technologie en meer inspanningen om de gelijke toegang tot het ontwerp, de ontwikkeling en het gebruik van ICT door en voor vrouwen te verzekeren, m.i.v. toegang tot STEM en ICT studierichtingen, opleidingen en carrières. Kwesties waarin genderstereotypen eveneens een beïnvloedende factor zijn.

Beperkende genderstereotypering verklaart ook waarom vrouwen meer dan mannen geïsoleerd worden door online seksuele intimidatie en waarom ze vaker slachtoffer zijn van aangehouden en meer ernstige vormen van fysiek, psychologisch of emotioneel misbruik, waardoor ze meer nadeel ervaren van online geweld.^{22 23} Wat niet wegneemt dat mannen frequent slachtoffer zijn van cybergeweld, maar bij hen interfereren andere motieven en factoren.

Dit blijkt bijvoorbeeld uit de [PEW online bevraging](#)²⁴ waarop iets meer dan 10.000 volwassen personen ingingen.²⁵ Hierin melden mannen meer beledigende benamingen (35%M\23%V) en fysieke bedreigingen (16%M\11%V). Vrouwen rapporteren daarentegen meer seksuele intimidatie en pesterijen (13%V\9%M). Voor wat betreft seksuele pesterijen blijkt naast sekse, ook leeftijd en seksuele voorkeur een belangrijke factor: 33% van de vrouwen jonger dan 35 jaar werd seksueel gepest tegenover 11% van de -35-jarige mannen en zowat 70% van de lgbtq respondenten meldt online geweld tegenover 40% van de heteroseksuele respondenten.

Op de vraag naar de vermoedelijke reden van het online geweld antwoordt de helft respondenten in de PEW enquête 'omwille van politieke overtuiging'; 33% geeft 'sekse' op als motief; 29% vermeldt 'etnie/kleur'; 19% 'religie' en 16% 'seksuele voorkeur'. Mannen vermoeden dat hun 'politieke overtuiging' en 'etnie/kleur' de belangrijkste motieven voor het online geweld zijn; bij vrouwen zijn dit 'sekse' en 'etnie/kleur'.

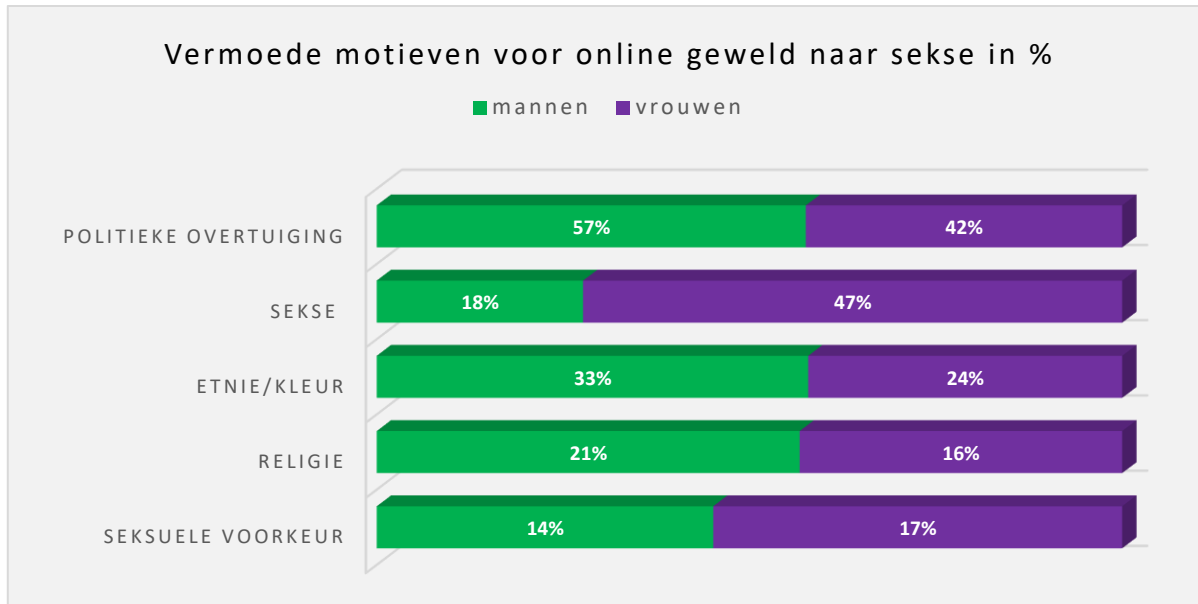
²¹ Dubravka Šimonović, [Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes, and consequences on online violence against women and girls from a human rights perspective](#) (2018).

²² European Institute for Gender Equality (EIGE), [Combating Cyber Violence against Women and Girls](#), 2022.

²³ Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence (GREVIO), [General Recommendation No. 1 on the digital dimension of violence against women](#), 20 October 2021.

²⁴ Emily A. Vogels, [The State of Online Harassment](#), PEW Research Centre, 2020.

²⁵ Merk op dat bij dit type bevragingen de groep niet vooraf op wetenschappelijk verantwoorde wijze is samengesteld en dat uit ervaring bekend is dat mannen meer geneigd zijn om op dergelijke bevragingen in te gaan.



Pew Research Centre, [The state of online harassment](#), 2021.

Patriarchale bewegingen en ideologieën

Over de motieven en handelingswijze van de daders van online geweld tegen vrouwen is geweten dat ze het gedrag van de vrouw willen controleren, haar het zwijgen opleggen en/of haar in diskrediet brengen ²⁶ en dat het vaak mannen en 'groepen' zijn die het niet zo begrepen hebben op gendergelijkheid, gelijke rechten en vrijheden van vrouwen én die geweld een aanvaardbaar middel vinden om een doel te bereiken. Dit hangt samen met conservatief-reactionaire opvattingen van de dader(s) die ervan uitgaan vrouwen mannen toebehoren, dat mannen rechten hebben op en over vrouwen en dat vrouwen hun ondergeschikte plaats moeten kennen, al dan niet gepaard met een persoonlijk ontwikkeld gevoel van misprijzen en haat.

Er is een duidelijk verband tussen het stijgend online geweld op vrouwen en de normalisering en het groeiend succes van virtuele masculisme-ideologieën, die beweren dat feminisme een beweging van mannenhaters is waarvan mannen en jongens het slachtoffer zijn. ²⁷

Soms spelen persoonlijke motieven van de dader een rol bij het online geweld. Er wordt echter steeds meer bewijs gevonden dat achter het vele cybergeweld op vrouwen georkestreerde campagnes schuil gaan die opgezet zijn door extremistische groeperingen: semigeorganiseerde en gecoördineerde groepen die elkaar vinden en opzweepen in machismo en de virtuele manosphere ²⁸ van gamers, masculisten, ²⁹ onvrijwillige vrijgezellen en andere extreme antifeministische

²⁶ EIGE, [Cyber violence against women and girls](#), 2017.

²⁷ Marwick, Alice E., and Robyn Caplan, [Drinking male tears: Language, the manosphere, and networked harassment](#), 2018.

²⁸ Dit is een overname van het Engelse woord 'manosphere'. Marwick en Caplan (zie voetnoot 27) omschrijven 'manosphere' als een los online netwerk van blogs, podcasts en forums van pick-up artists (vrouwenversierders), mannenrechtenactivisten, anti-feministen en marginale groepen.

²⁹ Op het internet domineren positieve omschrijvingen van dit begrip als zouden masculisten streven naar de opheffing van de (gedeeltelijke) achterstelling van mannen en naar versterking van de positie van mannen. Ze zouden in die zin een tegenhanger van het feminisme zijn (Wikipedia nl.). Het Duitse ministerie voor gezinszaken geeft echter een nauwkeuriger omschrijving van deze beweging: radicaal, antifeministische tegenstander van het gelijkheidsbeleid en bepleiter van een zogenaamd natuurlijke genderordening (in FRA, 2017, [Challenges to women's human rights in the EU. Gender discrimination, sexist hate speech and gender-based violence against women and girls](#)) Op de [Duitstalige versie van Wikipedia](#) staat wel een correcte omschrijving van deze bewegingen.



groeperingen ³⁰ ³¹ die online misbruik, geweld en haat tegen vrouwen sturen, waaronder bewegingen aansluitend bij politiek extreem en oud-rechts die mannelijke, blanke suprematie en heteronormativiteit propageren. ³² Deze verschillen wel onderling van elkaar, maar ze delen een gemeenschappelijke taal en agenda die mannelijke superioriteit en suprematie predikt, feminisme voorstelt als mannenhaat, gelijkheidsdenken als een misvatting... en die vrouwenhaat en misprijzen van vrouwen propageert. Het begrip 'misandrie' of 'mannenhaat' speelt hierin een belangrijke rol justifiërende rol.

Eén van de zaken waarmee ze zich bezighouden zijn georkestreerde aanvallen op individuele vrouwen, in het bijzonder vrouwen die in de publieke ruimte op de voorgrond treden of het woord voeren. ³³ Ze beperken zich daarbij niet tot beledigingen, laster en haatspraak, maar gaan ook over tot staking, 'lekken' en verspreiden van naaktbeelden (inclusief vervalsingen), sextortion, doxing, hacking en gecoördineerde pile-ons tegen vrouwen. De betrokkenheid van deze groepen bij het lekken van naaktbeelden van vooraanstaande vrouwen demonstreert dat dit niet zozeer gaat over seksuele lust dan wel over het publiek beschamen en het controleren van vrouwen. ³⁴

Via You Tube kanalen en Tik Tok hebben propagandisten van deze bewegingen onder het mom van 'zelfontplooiing' en 'verlichting' miljoenen jongens en mannen bereikt en op deze manier naar sites geleid met meer extreme ideeën van het antifeminisme en de 'oud-rechts'-beweging. ³⁵ Online geweld op vrouwen blijkt bovendien een zeer lucratieve activiteit voor sommige invloedrijke figuren uit de anti-vrouwenbeweging. ³⁶

Bovenstaande vaststellingen stroken ook met de bevindingen dat vrouwen meer én meer ernstige vormen van online geweld meemaken als ze zich inzetten voor belangenbehartiging in verband met gendergerelateerde rechtvaardigheid en dat vrouwen van kleur en lbtq-vrouwen extra kwetsbaar zijn voor 'pile-ons'. ³⁷ ³⁸

Plegers van online geweld op vrouwen

Over sekse en leeftijd van de dader(s) en de verhouding tussen daders en slachtoffers is weinig gesystematiseerde informatie voorhanden. De beschikbare informatie komt hoofdzakelijk uit bevestigingen en enkele specifieke onderzoeken. ³⁹ Het is ook niet altijd mogelijk om de gegevens te vergelijken o.m. omwille van het ontbreken van uniforme definities van deze misdrijven,

³⁰ UN Women, Innovation and technological change, and education in the digital age for achieving gender equality and the empowerment of all women and girls, Recommendations from the Expert Group Meeting on the priority theme (10-13 October 2022, [Report](#) in the context of the 67th session of the Commission on the Status of Women. UN Women, Accelerating efforts to tackle online and technology facilitated violence against women and girls, [summary](#), October 2022,

³¹ Meer info over deze antifeministische bewegingen vindt u o.m. in Claus, R., *Maskulismus, Antifeminismus zwischen vermeintlicher Salonfähigkeit und unverhohlenem Frauenhass*, Friedrich Ebert Stiftung, 2014.

³² Een beknopt overzicht van het 'ecosysteem' van extreme vrouwonvriendelijke en antifeministische bewegingen (mannen- en vrouwengroepen) vind je in Arie Perliger, Catherine Stevens, and Eviane Leidig, [Mapping the Ideological Landscape of Extreme Misogyny](#), ICCT Research Paper, January 2023.

³³ [Drinking male tears: Language, the manosphere, and networked harassment](#), (2018).

³⁴ Kirsty Park, Debbie Ging, Shane Murphy, Cian McGrath, [The impact of the use of social media on women and girls](#), Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs Directorate-General for Internal Policies, PE 743.341, March 2023.

³⁵ [The impact of the use of social media on women and girls](#) (2023).

³⁶ [Drinking male tears: Language, the manosphere, and networked harassment](#) (2018). Shanti Das, [Inside the violent, misogynistic world of TikTok's new star Andrew Tate](#), The Guardian, 6 August 2022.

³⁷ Eve Kraicer and Azmina Dhrobia, [Online gender-based violence and abuse: Consultation briefing 2021](#), [World Wide Web Foundation/Tech Policy Design Lab](#).

³⁸ Report of the UN Secretary General, [Intensification of efforts to eliminate all forms of violence against women and girls](#) (A/77/302), 2022.

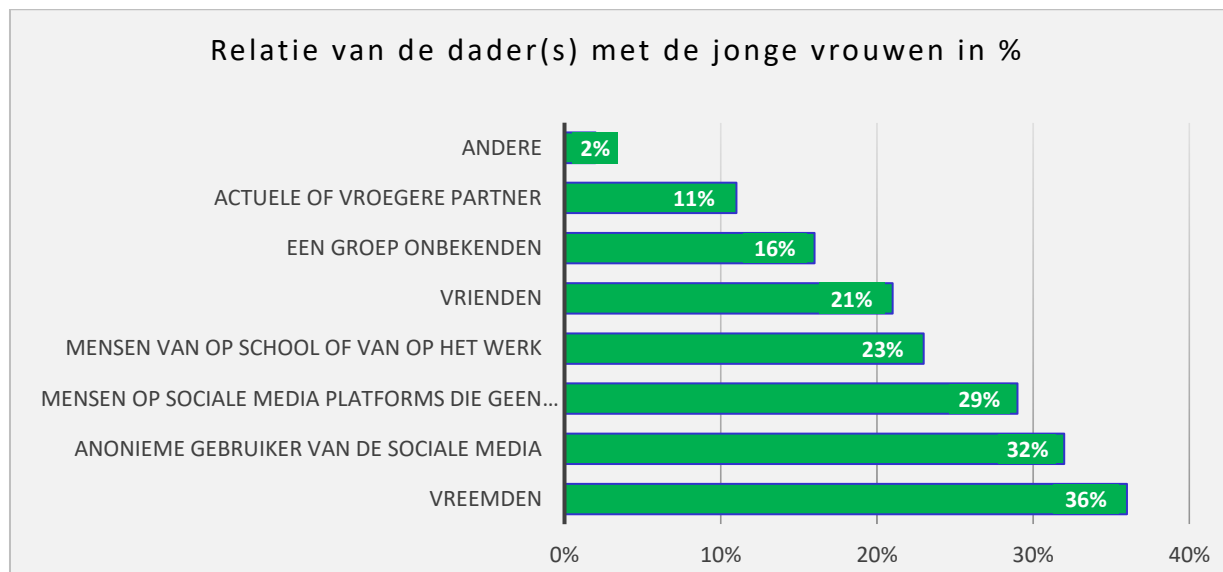
³⁹ EIGE, [Combating Cyber Violence against Women and Girls](#), 2022.



onvoldoende dataverzameling en het ontbreken van een eenvormige, gedeelde methodologie voor het verzamelen van gegevens. We tasten echter niet volledig in het duister.

We weten dat zowel mannen als vrouwen zich schuldig maken aan cybergeweld en er slachtoffer van zijn. De daders behoren voor een deel tot dezelfde groep als de plegers van offline geweld. Het zijn bekenden van het slachtoffer: verwanten, kennissen, partners, ex-partners, familieleden, 'vrienden', klasgenoten, collega's. Vaker zijn het echter onbekenden, die als individu, semigeorganiseerd of als gecoördineerde groep optreden.

Dit komt bijvoorbeeld duidelijk naar voren uit het [onderzoek van Plan International](#) over ervaringen van jonge vrouwen met cybergeweld, waarin ook gevraagd werd naar hun relatie met de dader(s). Hoewel de sociale media wel een zekere anonimiteit verschaffen, weten de meisjes toch wel een aantal zaken over hun belagers (zie grafiek).



Plan International, [Free to be online? A report on girls' and young women's experiences of online harassment](#), 2020

Twee opmerkelijk vaststellingen verdienen te worden vermeld in dit verband:

- Ten eerste, het cybergeweld dat gepleegd door voor de meisjes onbekende personen wordt als meer angstaanjagend ervaren dan online geweld door bekenden.
- Ten tweede, de meisjes vermelden dat er onder de hen bekende pesters ook vrouwen zijn, maar geen van de geïnterviewde meisjes suggereerde dat er achter de onbekende belagers vrouwen schuil gingen; velen vermelden zelfs dat ze denken dat dit mannen zijn. ⁴⁰

Impact van digitaal geweld

Online geweld op vrouwen moet gezien worden als een continuüm van genderongelijkheid, seksisme, misogynie, discriminatie en geweld in de offline wereld en heeft op zijn beurt een impact op de offline realiteit. Bovendien versterken beide dimensies elkaar en werkt dit mee een wereldwijde achteruitgang van de rechten en vrijheden van vrouwen in de hand. ⁴¹

⁴⁰ Plan International, [Free to be online? A report on girls' and young women's experiences of online harassment](#) (2020).

⁴¹ Susanné Bergsten, Song Ah Lee, [The Global Backlash Against Women's Rights](#), Human Rights Watch, article, 7 March 2023. United Nations Human Rights office of the High Commissioner, Working Group on discrimination against women and girls, [Gender equality and gender backlash](#), 2020. UNWomen, [Democratic backsliding and the backlash against women's rights: Understanding the current challenges for feminist politics](#), 2020. FRA, [Challenges to women's human rights in the EU: Gender discrimination, sexist hate speech and gender-based violence against women and girls](#), 2017.



Cybergeweld reproduceert, bestendigt en verergert de bestaande genderongelijkheid en ondermijnt de rechten en maatschappelijke positie van vrouwen.⁴² Het belemmert de (gelijke) deelname van vrouwen aan de digitale ontwikkelingen, maar raakt ook aan andere rechten zoals: het recht op gezondheid, op welzijn en welbevinden, op een sociaal leven, op een leven vrij van geweld, op vrije meningsuiting, op privacy, op toegang tot informatie, op toegang tot macht en leidinggevende posities en op economisch empowerment.

Zo bleek uit het [onderzoek van Plan International](#) dat 42% van de jonge vrouwen minder zelfvertrouwen of vertrouwen hadden omwille van de online intimidatie. 24% voelde zich fysiek onveilig, 19% kreeg problemen met vrienden of familie, 18% kreeg problemen op school en 7% ondervond hierdoor moeilijkheden om een baan te vinden of te behouden. Bijna één op vijf jonge vrouwen (19%) maakt om deze reden minder gebruik van sociale media en iets minder dan 12% heeft zich omwille van frequent online geweld volledig teruggetrokken van de sociale media.⁴³

Het [onderzoek van de Economist](#) toont gelijkaardige tendensen. 92% van de bevroagde vrouwen melden dat online geweld hun welzijn schaadt. 43% van de vrouwen voelde zich onveilig, 36% voelde zich beschaamd, 23% zegt dat dit een persoonlijke relatie beschadigde en 7% verloor hierdoor haar job of moest van baan wisselen. Zowat één op drie vrouwen verminderde om die reden het gebruik van online media en één op vijf stopte met het gebruik van het online platform waarop het geweld zich voordeed.

In extreme gevallen van herhaald, aanhoudend online geweld en in samenhang met de omvang van dit geweld kan dit leiden tot depressie, angststoornissen, zelfmoord, terugtrekking uit het beroepsleven en het maatschappelijk leven of zelfs volkomen sociale isolatie, waarbij het slachtoffer zich helemaal terugtrekt uit de samenleving (inclusief relaties met vrienden en familie) en nog nauwelijks de woning verlaat.

Economische schade kan bijvoorbeeld optreden indien seksueel expliciete beelden of video's en private informatie zoals het adres en telefoonnummer van het slachtoffer gepost wordt op specifieke websites met advertenties voor prostitutie, omdat dit de kansen op een baan of carrière kan schaden of omdat het slachtoffer hierdoor haar beroepsactiviteiten stopt. Jonge vrouwen rapporteren ook dat de gemakkelijke toegang tot gewelddadige porno op het internet, de verwachtingen en het gedrag van jongens op vlak van seks beïnvloedt.⁴⁴

De impact van online geweld reikt echter verder dan het individu. Gendergebonden cybergeweld raakt de samenleving als geheel. Online geweld op individueel niveau heeft een negatieve impact op tal van domeinen, waaronder: wetenschap en kennisontwikkeling, gezondheid, sociaal welzijn en economische ontwikkeling. Bijvoorbeeld, doordat vrouwen hun online activiteiten beperken of zich terugtrekken uit de digitale wereld wordt hun toegang tot werk en opleidingen beperkt, maar gaan tegelijk potentiële arbeidskrachten (werknemer/ondernemer) verloren. Dit op een economisch domein dat volop in ontwikkeling is en nu al met krapte te kampen heeft.

De mainstreaming en normalisering van op 'mannelijke superioriteit' gebaseerde vrouwenhaat is in meerdere opzichten een ernstige bedreiging voor de democratische ontwikkeling. Een samenleving waarin vrouwen zich zowel online als offline niet langer veilig voelen, mee in de hand gewerkt door de 'anonimiteit' en quasi straffeloosheid van de dader(s), creëert een democratisch deficit. De rijkdom en diversiteit van het maatschappelijk debat en de besluitvorming verschaalt doordat vrouwen zichzelf censureren of terugtrekken uit het publieke domein.

Hierdoor gaat hun visie op belangrijke maatschappelijke kwesties verloren en wordt hun deelname aan het politieke, economische sociale en culturele leven en de besluitvorming beknot. Iets, wat

⁴² FRA, [Challenges to women's human rights in the EU. Gender discrimination, sexist hate speech and gender-based violence against women and girls](#), 2017

⁴³ In 2% was het antwoord 'andere'; [Free to be online? A report on girls' and young women's experiences of online harassment](#) (2020).

⁴⁴ [The impact of the use of social media on women and girls](#) (2023).



de beleidsvoering en duurzame ontwikkeling van de samenleving niet ten goede komt en zelfs de politieke stabiliteit ondermijnt.

Er bestaat immers een direct en significant verband bestaat tussen genderongelijkheid en de prevalentie van intra-statelijke en interstatelijke conflicten en geweld. Hoe groter de genderkloof op gebied van gelijke rechten en vrijheden, hoe groter de waarschijnlijkheid dat die samenleving/staat in een conflict als eerste dwingende macht en ergere vormen van geweld, m.i.v. gewapend geweld op grote schaal, zal gebruiken. ⁴⁵ Online oproepen tot geweld lokken soms zeer gewelddadige acties in de offline wereld uit.

Aanbeveling voor het Belgische EU-voorzitterschap

Er bestaat voortschrijdend inzicht dat er dringend effectieve maatregelen genomen moeten worden om het online geweld en de cyberaanvallen op vrouwen te stoppen, zowel vanuit het perspectief van de rechten van vrouwen als omwille van belangen van de samenleving. Onlangs nog, in maart 2023, boog de VN *Commissie Status van de Vrouw* zich over de kwestie van online geweld tegen vrouwen en meisjes en werden aanbevelingen ⁴⁶ aangenomen, die door de VN-lidstaten omgezet moeten worden in wetgeving en beleid. ⁴⁷

Online geweld tegen vrouwen kan en moet op nationaal niveau aangepakt worden, maar het grensoverschrijdend karakter van dit geweld vereist een eenvormige en doeltreffende grensoverschrijdende aanpak. Het beleid van de Europese Unie staat echter nog in de kinderschoenen. Sommige lidstaten beschikken wel al over beperkte specifieke wetgeving om bepaalde vormen van online geweld aan te pakken. Geen enkele lidstaat heeft echter een regulerend kader dat alle vormen van cybergeweld dekt.

De bestaande wetgeving en het beleid van de EU-lidstaten zijn ook weinig op elkaar afgestemd en er is een tekort aan voldoende en systematische naar sekse en leeftijd opgesplitste vergelijkbare gegevens en data, die ook rekening houden met het intersectioneel karakter van online geweld om de problematiek effectief in beeld te brengen en doeltreffend aan te kunnen pakken. ⁴⁸

Op niveau van de Europese Unie is geen specifieke wetgeving voorhanden om gendergebonden cybergeweld aan te pakken. Er zijn wel meerdere richtlijnen, verordeningen en andere beleidsinitiatieven die relevant zijn voor de strijd tegen gendergebonden online geweld, maar een gemeenschappelijke visie over welke van deze wetgeving relevant is voor het aanpakken van online geweld tegen vrouwen en een coherent beleidskader waarin de verschillende dimensies van online geweld tegen vrouwen samengebracht worden, ontbreekt tot nu toe. Hier zou dringend werk van gemaakt moeten worden.

De aanneming van een degelijk wetgevings- en beleidskader om de online veiligheid te verhogen en online geweld te voorkomen en te bestrijden, rekening houdend met intersectionele factoren die specifieke groepen vrouwen bijzonder kwetsbaar maken voor online geweld en misbruik, zou één van de prioriteiten van het Belgische voorzitterschap kunnen zijn.

Hierin zou mee uitvoering moeten gegeven worden aan bindende verdragen en 'soft law' op niveau van de Verenigde Naties (VN) en de Raad van Europa (COE), waaronder:

- [Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen](#) (VN,1979);
- [Verdrag van de Rechten van het Kind](#) (VN,1989);
- [Verdrag over het bestrijden van mensenhandel](#) (COE,2005);
- [Verdrag over het bestrijden van geweld op vrouwen en van intrafamiliaal geweld](#) (COE, 2011);

⁴⁵ Valerie Hudson, Mary Caprioli, Bonnie Ballif Spanvill en Chad F. Emmett, *Sex and World Peace*, Columbia University Press, May 2023 (second edition).

⁴⁶ Commission on the Status of Women (CSW67) Agreed Conclusions [E/CN.6/2023/L.3](#).

⁴⁷ Op de website van de Vrouwenraad vindt u een [samenvattende toelichting bij de 67^{ste} zitting van de CSW](#).

⁴⁸ EIGE, [Combating Cyber Violence against Women and Girls](#) (2022).



- [Verdrag over cybercrime](#) (COE,2001) en de additionele Protocollen over [racisme en xenofobie](#) (2003) en over [samenwerking en elektronische bewijsvoering](#) (2022);
- [CSW 67, algemene aanbevelingen over online geweld tegen vrouwen en meisjes](#) (VN);
- [Ministeriële aanbeveling CM/Rec/\(2016\)4 over bescherming en veiligheid van journalisten en andere media-actoren](#) (COE);
- [Ministeriële aanbeveling CM/Rec/\(2019\)1](#) over het bestrijden van seksisme (COE);
- [ECRI algemene aanbeveling 15 CRI\(2016\)15](#) over het bestrijden van haatspraak (COE).

De aanname van het [Commissievoorstel over het bestrijden van geweld op vrouwen en van intrafamiliaal geweld](#) ⁴⁹, van de [Commissiemededeling over een inclusiever en beschermender Europa door de lijst van EU-misdrijven uit te breiden tot haatzaaiende uitlatingen en haatmisdrijven](#) ⁵⁰ en de opname van het voorkomen en bestrijden van alle vormen van online geweld tegen vrouwen in de volgende EU strategie voor gendergelijkheid (2026-2031), rekening houdend met intersectionele factoren die bepaalde vrouwen bijzonder kwetsbaar maken voor online geweld, zijn alvast stappen in de goede richting voor het Belgische voorzitterschap.

Voor de Nederlandstalige Vrouwenraad, Maggi Poppe.

Brussel, 26 mei 2023.

⁴⁹ European Commission, [Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on combating violence against women and domestic violence](#), COM(2022) 105 final, procedure [2022/0066 \(COD\)](#), 8 March 2022.

⁵⁰ De toevoeging van gendergebonden geweld als misdrijf onder Artikel 83(1) van het Verdrag over de werking van de Europese Unie (TFEU) werd gevraagd door het Europees Parlement [[Aanmerken van gendergerelateerd geweld als een nieuwe vorm van criminaliteit als bedoeld in artikel 83, lid 1](#), VWEU, procedure [2021/2035 \(INL\)](#)] en daarna geïntegreerd in de Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement en de Raad, [Een inclusiever en beschermender Europa: uitbreiding van de lijst van EU-misdrijven tot haatzaaiende uitlatingen en haatmisdrijven](#), COM(2021) 777 final. Op [4 maart 2023](#) was er in de Raad Justitie brede consensus over deze Mededeling, maar unanimititeit is vereist. Zie ook EP [legislative trainschedule](#).